

КЕЙС-МЕТОД ЯК МЕТОД ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ІЗ БУДІВНИЦТВА ТА ЦИВІЛЬНОЇ ІНЖЕНЕРІЇ

Статтю присвячено використанню методу кейсів у процесі вивчення української мови за професійним спрямуванням із метою формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх фахівців із будівництва та цивільної інженерії. У роботі наведено можливості цього інтерактивного методу, зазначено етапи роботи з кейс-методом та практичні рекомендації. У статті була спроба проілюструвати конкретні кейси, що стануть у нагоді на заняттях з української мови за професійним спрямуванням.

Проблема активного використання кейс-методу на заняттях у закладах вищої освіти є актуальною в наш час. Це зумовлено тим, що сучасний освітній процес має на меті формування основних компетентностей, серед яких вагоме місце посідають професійно-комунікативні, уміння та навичок розумової діяльності, розвиток здатності опрацьовувати великий обсяг інформації. Ще один аргумент на користь застосування кейс-методу впливає з вимог до професійності будь-якого фахівця з будівництва та цивільної інженерії, який має оволодіти оптимальною поведінкою в різних професійних та повсякденних ситуаціях, які виникають у реальному житті.

У статті ми намагалися довести, що в процесі використання кейс-методу студент під безпосереднім керівництвом викладача стає активним суб'єктом освітнього процесу, що позитивно впливає на формування багатьох компетентностей, зокрема професійно-комунікативної.

У процесі роботи над кейсом відбувається опанування новою термінологією, ознайомлення з новою лексикою, використання мовленнєвих кліше. Під час усної презентації ухваленого рішення важливим є правильне вживання граматичних форм та синтаксичних конструкцій. Мовлення студентів має відповідати всім орфоепічним нормам та бути стилістично доцільним.

Матеріал кейсу має надавати майбутньому фахівцеві можливість застосування професійних знань. Професійні знання та впевненість у можливості вирішити завдання є стимулом до формування професійно-комунікативної компетентності на заняттях з української мови за професійним спрямуванням.

Отже, ми можемо говорити про те, що в контексті наукового пошуку була обґрунтована доцільність використання кейс-методу з метою формування професійно-комунікативних компетентностей майбутніх фахівців із будівництва та цивільної інженерії під час навчання в закладах вищої освіти.

Ключові слова: *інтерактивний метод, кейс-метод, освітній процес, професійно-комунікативна компетентність, фахівці з будівництва та цивільної інженерії.*

Постановка проблеми. У зв'язку із сучасною соціально-економічною ситуацією, що склалася в Україні, попит на висококваліфікованих фахівців із будівництва та цивільної інженерії постійно зростає. Метою вищої освіти є підготовка будівельників-професіоналів, здатних ефективно діяти в конкретних фахових ситуаціях, готових до виконання професійних обов'язків в умовах постійної інформатизації суспільства й активного розвитку нових технологій. Це означає, що стратегічним завданням вищої школи є підготовка компетентного фахівця, який зможе діяти поза межами навчальних ситуацій, розв'язувати професійні типові та нетипові завдання у своїй фаховій діяльності.

Результатом навчання у вищому закладі освіти має стати сформованість у майбутніх фахівців із

будівництва та цивільної інженерії професійно-комунікативної компетентності. Послідовники компетентнісного підходу базуються на визначенні Радою Європи ключових компетентностей, одна з яких – це володіння усною та писемною комунікацією. Для ефективної комунікації необхідним є набуття певної сукупності знань і вмінь, котрі забезпечують процес спілкування. Навчання в закладі вищої освіти має створити підґрунтя для подальшого саморозвитку особистості фахівця. Зважаючи на це, сучасна професійна освіта має орієнтуватися на формування конкурентно спроможного професіонала, духовно розвинутої культурної особистості, якій притаманне цілісне гуманістичне світосприйняття.

Вивчення української мови за професійним спрямуванням студентами-майбутніми фахів-

цями з будівництва та цивільної інженерії має практичну комунікативну спрямованість, воно має забезпечити різні форми комунікації українською мовою як на період навчання у вищих закладах освіти, так і після закінчення.

Серед багатьох умов, що забезпечують успішність формування професійно-комунікативної компетентності у майбутніх фахівців із будівництва та цивільної інженерії, одна з першочергових – це розвиток професійно значущих комунікативних навичок. Використовуючи власний досвід, можемо стверджувати, що процесу формування професійно-комунікативної компетентності на заняттях з української мови за професійним спрямуванням активно сприяє використання додаткової літератури, підручників, ділових паперів, популярних ділових видань за фахом та впровадження інтерактивних методів навчання.

У вітчизняній системі професійної освіти назріла гостра потреба у використанні нових методів навчання та формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх фахівців із будівництва та цивільної інженерії та пошуку інноваційних технологій, що активізують процес вивчення гуманітарних дисциплін.

Метою статті є розгляд дидактичних можливостей кейс-методу як засобу формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх фахівців із будівництва та цивільної інженерії в процесі вивчення української мови за професійним спрямуванням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Уперше термін «case study» був використаний на початку ХХ століття. Кейс-метод було вперше застосовано в навчальному процесі Гарвардської школи бізнесу в 1921 році деканом Діном Донхемом. Саме в Гарварді було розроблено перші кейсові ситуації для навчання студентів бізнес-дисциплін. У Західній Європі кейси почали активно використовуватися вже в 60-х роках минулого століття. Серед зарубіжних учених, які активно працювали над питаннями використання кейсів, можна назвати М. Лідере, Е. Монтера, М. Норфі, англійських науковців М. Шевера, Ф. Едейем та К. Єйтс. Активно використовуються кейси під час навчання спеціальних дисциплін інженерів у США – С.О. Сміт, Мирон Ф. Уман та в Канаді – Г. Кардос.

В Україні кейс-метод уперше презентовано фахівцями Школи державного управління імені Дж. Кенеді Гарвардського університету Х. Гусок та К. Ландбергом у 1992 році в Інституті державного управління і місцевого самоврядування.

В Україні цей метод став поширюватись тільки в другій половині 90-х років минулого століття. Сьогодні він є предметом активного дослідження спеціалістами українського Центру інновацій та розвитку, серед яких Ю.П. Сурмін,

О.І. Сидоренко, В.В. Лобода. Слід зауважити, що у вітчизняній освітній практиці застосування кейсів знаходиться на початковому етапі розвитку. Дослідженням цього питання займалися вітчизняні науковці Т.Ю. Айкіна, Е.Д. Баласанян, О.І. Браткова, О.М. Вакульчик, І.В. Власюк, А.В. Волкова, Ю.С. Дубова, В.Ю. Знанецький, І.С. Ковальчук, О.О. Лебедь, В.І. Матірко, Ю.В. Сороколат, О.П. Шевченко Л.В. Шиянюк, С.Є. Шумська, В.В. Ягоднікова, О.В. Ярошенко та інші. Інтерактивні методи навчання були предметом дослідження й серед психологів, серед них Л.К. Асімова, Н.Н. Богомолова, Ю.Н. Ємельянов, Д.Н. Кавтрадзе, А.М. Смолкін та інші.

Виклад основного матеріалу. Кейс-метод або метод ситуаційних вправ є інтерактивним методом навчання, який наближає освітній процес до реальної практичної діяльності фахівців. Кейс-метод активізує пізнавальну діяльність студентів, розвиває особистісні якості, а також створює ситуацію, яка мотивує самостійний вибір та пошук студентами оптимальних рішень проблеми кейсу. Використання кейс-методу під час вивчення української мови за професійним спрямуванням сприяє вмінню швидко вирішувати фахову проблему, використовуючи весь обсяг отриманих заздалегідь знань.

Ю.П. Сурмін акцентує увагу на тому, що цей «метод характеризується також значним педагогічним ефектом, оскільки розвиває такі кваліфікаційні характеристики особистості, як здатність до аналізу і діагностики проблем, уміння чітко формулювати і висловлювати свою позицію, спілкуватися, дискутувати, сприймати й оцінювати інформацію, яка надходить у вербальній і невербальній формах. У певному сенсі цей метод сприяє формуванню професійних та особистісних властивостей людини. Він формує у неї почуття впевненості в собі, сприяє подоланню зайвої боязкості або надмірної самовпевненості» [3, с. 20].

Дослідники кейс-методу не одностайні в його визначенні цього терміну: одні трактують його як метод, другі – як технологію, треті – як прийом. Ми у статті будемо дотримуватися думки американських учених, які називають кейс-методом.

Використання на заняттях з української мови за професійним спрямуванням кейс-методу вимагає від всіх учасників освітнього процесу ретельної підготовки. Кейс створює практичну, реальну модель ситуації. При цьому навчальне призначення такого кейсу може зводитися до тренінгу тих, хто навчається, до закріплення знань, умінь та навичок поведінки (прийняття рішень) в конкретній ситуації. Такі кейси мають бути максимально наглядними та детальними [2, с. 8].

М.Г. Савельєва у своєму дослідженні дає таку класифікацію навчальних ситуацій: стандартна, критична та екстремальна. За характером викладення матеріалу можуть бути використані ситуа-

ції-ілюстрації (це відтворення ситуації та причини її виникнення, а також перебіг вирішення), ситуації-оцінки (це зображення події, вихід із якої вже знайдено), ситуації-проблема (це зображення реальної проблемної ситуації) та ситуації-попередження (описує використання вже ухвалених рішень, тому такі ситуації мають більш ілюстративний характер).

Кейси ґрунтуються на реальному фактичному матеріалі або наближеному до реальної ситуації. А завданням кейс-методу є поєднання теорії, теоретичних знань із життєвими ситуаціями.

Таким чином, треба зазначити, що застосування викладачем на заняттях з української мови за професійним спрямуванням кейс-методу, «з одного боку, стимулює індивідуальну активність студентів, формує позитивну мотивацію до навчання, зменшує «пасивних» і невпевнених у собі студентів, забезпечує високу ефективність навчання і розвитку майбутніх фахівців, формує певні особистісні якості і компетенції, а з другого – дає можливість самому викладачеві: самовдосконалюватись, по-іншому мислити й діяти та оновлювати власний творчий потенціал» [4].

Отже, під час використання методу ситуаційних завдань викладач і студент виступають як рівноправні партнери, які разом намагаються вирішити зазначену проблему. У такий спосіб викладач перетворюється із суб'єкта, який знає правильну відповідь, у людину, яка стає рівноправним суб'єктом освітнього процесу. Кейс-метод має деякі переваги, тому що не тільки є навчальним засобом, а й формує особистісні якості, серед яких значне місце посідає професійно-комунікативна компетентність.

Кейс метод вимагає від всіх учасників освітнього процесу ретельної підготовки. Викладач на першому (підготовчому) етапі має підібрати кейс. Заздалегідь формулює ситуацію, яка реально відбулася в певній сфері діяльності і яку автор описав для того, щоб спровокувати або розпочати дискусію в навчальній аудиторії, підштовхнути студентів до обговорення та аналізу ситуації, до прийняття рішень. Визначає мету, а також основні та допоміжні матеріали для підготовки студентів, розробляє сценарій заняття, розподіляє студентів на підгрупи. Координує обговорення в групах. Наступний етап – ознайомчий. Під час цього етапу формується мотивація до спільної діяльності в підгрупах, ознайомлення студентів із кейсом, визначення проблеми, дидактичних та інформативних матеріалів. Основний етап – це з'ясування основної проблеми, обговорення кейсу, дискусія між учасниками підгрупи. Студенти мають дослідити ситуацію, розібратися в суті проблеми, запропонувати можливі вирішення та вибрати кращі з них. Під час роботи над кейсом необхідно аналізувати інформацію, формулювати власну думку, критично мислити, грамотно висловлювати свою точку зору, вміло аргументувати своє бачення розв'язання

питання. При цьому викладач спостерігає за обговоренням, контролює роботу студентів, але не втручається в процес прийняття рішення.

Завершальним етапом є презентація рішення, оцінка роботи студентів, обговорення рішень та висновків. Слід зазначити, «що вміння публічно подати інтелектуальний продукт, добре його прорекламувати, показати переваги і можливі напрями ефективного використання є цінною якістю сучасного спеціаліста. Презентація дає можливість відточити глибинні якості особистості фахівця (волю, впевненість, гідність, цілеспрямованість). Водночас вона виробляє навички публічного спілкування, формування власного іміджу» [2, с. 22–23].

Використання кейс-методу з метою формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх фахівців із будівництва та цивільної інженерії спрямоване на те, щоб студенти навчилися грамотно, логічно, послідовно, стилістично обґрунтовано висловлюватися стосовно питань, що виникають у професійній діяльності, в умовах нетипових обставин, знаходили найкращі варіанти пропозиції різних видів послуг, прогнозували реакцію співрозмовників на свої дії тощо.

Кейс-метод сприяє розвитку винахідливості, здібностей аналізувати проблеми, що можуть виникнути під час професійно-комунікативної взаємодії, виробленню вміння вирішувати. Наприклад, кейс-метод є оптимальним для роботи над вирішенням конфліктних комунікативних ситуацій шляхом переведення у продуктивний стан.

Наведемо приклади використання кейс-методу.

Кейс 1. Сучасному торговельному центру необхідно оформити дитячу територію. Проекти надають три різні підрядники. Критерії, на які треба зауважувати під час роботи над проектом, – це площа, на якій буде розташована дитяча зала, передбачувана чисельність дітей на цій території, залучені кошти, побажання замовника, безпека під час використання та термін виконання замовлення.

Кожен з умовних підрядників має довести вибір замовника саме на користь своєї компанії. Аргументована доповідь має бути професійною, логічно побудованою, донесена до замовника, з дотриманням всіх орфоепічних, граматичних та стилістичних норм усного та писемного мовлення. При цьому необхідною умовою є використання в усному та писемному мовленні мовних кліше. Наприклад: «*брати на замітку*», «*брати участь*», «*відповідно до чинного законодавства*», «*вжити заходів*», «*обмін думками, стати в пригоді*», «*крайній термін*», «*здебільшого*», «*значною мірою*», «*на виплат*», «*цілеспрямовано*», «*розвинути думку*», «*укласти договір*» та інші.

Не менш важливим аспектом під час винесення рішення є правильне використання деяких слів-паронімів: *вникати* – *уникати*, *гривня* – *гривна*, *деваліфікація* – *дискваліфікація*, *житловий* – *жилий*,

кампанія – компанія, показник – показчик, правління – управління та інші.

Звичайно, що будь-яка згода не є можливою без укладання ділових паперів.

Далі група студентів поділяється на три підгрупи. Кожна підгрупа одержує кейс та список рекомендованої літератури. Студенти ставлять запитання, що поглиблюють розуміння кейсу, беруть участь у розробці варіантів рішень, а також приймають рішення.

Так, можемо говорити про те, що сутність кейс-методу полягає в тому, що майбутнім фахівцям із будівництва та цивільної інженерії пропонують опанувати реальну життєву ситуацію, опис якої відображає конкретну проблему та водночас актуалізує опірні знання, що мають бути засвоєні.

Кейс 2. Майбутнім фахівцям із будівництва та цивільної інженерії пропонується ознайомитися з конкретним архітектурним об'єктом. Додається зображення та детальний опис споруди. Необхідно цей об'єкт пов'язати з одним із трьох представлених зодчих різних епох. Для цього необхідно ознайомитися з роботами цих авторів, зі стилем, зануритися в епоху, в якій жили та працювали ці майстри, та ознайомитися з культурними особливостями.

Звичайно, такий кейс буде вимагати від учасників більше часу на підготовку, залучення додаткової літератури та формулювання висновку.

Отже, маємо всі підстави вважати, що залучення кейс-методу активізує комунікативну, пізнавальну та творчу діяльність майбутніх фахівців із будівництва та цивільної інженерії.

Висновки і пропозиції. Отже, на основі проведеного дослідження можна зазначити, що вико-

ристання кейс-методу під час вивчення української мови за професійним спрямуванням дозволяє сформувати професійно-комунікативну компетентність майбутніх фахівців із будівництва та цивільної інженерії, підвищує зацікавленість майбутніх фахівців щодо засвоєння зазначеної дисципліни, актуалізує знання з предмета, отримані на попередніх заняттях.

Перспективними напрямками подальших розвідок є запровадження кейс-методу в освітній процес у закладах вищої освіти, розробити відповідний пакет дидактичних матеріалів для майбутніх фахівців із будівництва та цивільної інженерії.

Список використаної літератури:

1. Збірник міні-кейсів з дисципліни «Комунікативні процеси у навчанні» / Л.О. Савенкова, В.М. Приходько, Л.А. Медвідь та ін.; за заг. ред. Л.О. Савенкової, В.М. Приходько. Київ: КНЕУ, 2009. 343 с.
2. Савельєва М.Г. Педагогические кейсы: конструирование и использование в процессе обучения и оценки компетенций студентов: учебно-методическое пособие. Ижевск: УдГУ, 2013. 94 с.
3. Сурмін Ю.П. Кейс-метод: становлення та розвиток в Україні. Вісник Національної академії державного управління при Президенті України. 2015. № 2. С. 19–28
4. Ягоднікова В.В. Кейс-метод (Case study) як форма інтерактивного навчання майбутніх фахівців. Педагогіка. 2008. № 5. URL: http://www.rusnauka.com/1_NIO_2008/Pedagogica/25496.doc.htm

Lavinda S. Case-method as means of professional and communicative competence formation of future specialists in construction and civil engineering

The article is devoted to the use of case-methods in the process of studying the Ukrainian language for professional purpose in order to form professional and communicative competence of future specialists in construction and civil engineering. The paper presents the possibilities of this interactive method, the stages of working with the case-method and practical recommendations. This article was an attempt to illustrate specific cases that will be useful at the classes of Ukrainian language for the professional purpose.

The problem of the case method active use at the classes at higher educational institutions is relevant nowadays. This is due to the fact that the modern educational process is aimed at the formation of basic competencies, a significant place among which is occupied by professional communication, skills, and mental activity, the development of the ability to work out a large amount of information. Another argument in favour of the case-method use follows from the requirements for the professionalism of any specialist in construction and civil engineering, who must master the optimal behaviour in various professional and everyday situations that arise in real life.

In this article, we tried to prove that the student becomes an active subject of the educational process under the direct supervision of the teacher in the process of using the case method, which has a positive effect on the many qualities formation, in particular professional and communication.

There is a mastery of new terminology, familiarization with new vocabulary, the use of speech clichés in the process of working on the case. The correct use of grammatical forms and syntactic constructions is important during the oral presentation of the decision. Students speech should meet all of the orthoepic norms and be stylistically appropriate.

The material of the case should provide the future specialist with the opportunity to apply professional knowledge. Professional knowledge and confidence in the ability to solve the problem is an incentive for the formation of professional and communicative competence at the classes of Ukrainian language for the professional purpose.

Therefore, we can say that in the context of this scientific search the expediency of using the case method for the purpose of professional and communicative competences formation of future specialists in construction and civil engineering during studying at higher educational institutions was justified.

Key words: interactive method, case method, educational process, professional and communicative competence, construction and civil engineering specialists.